

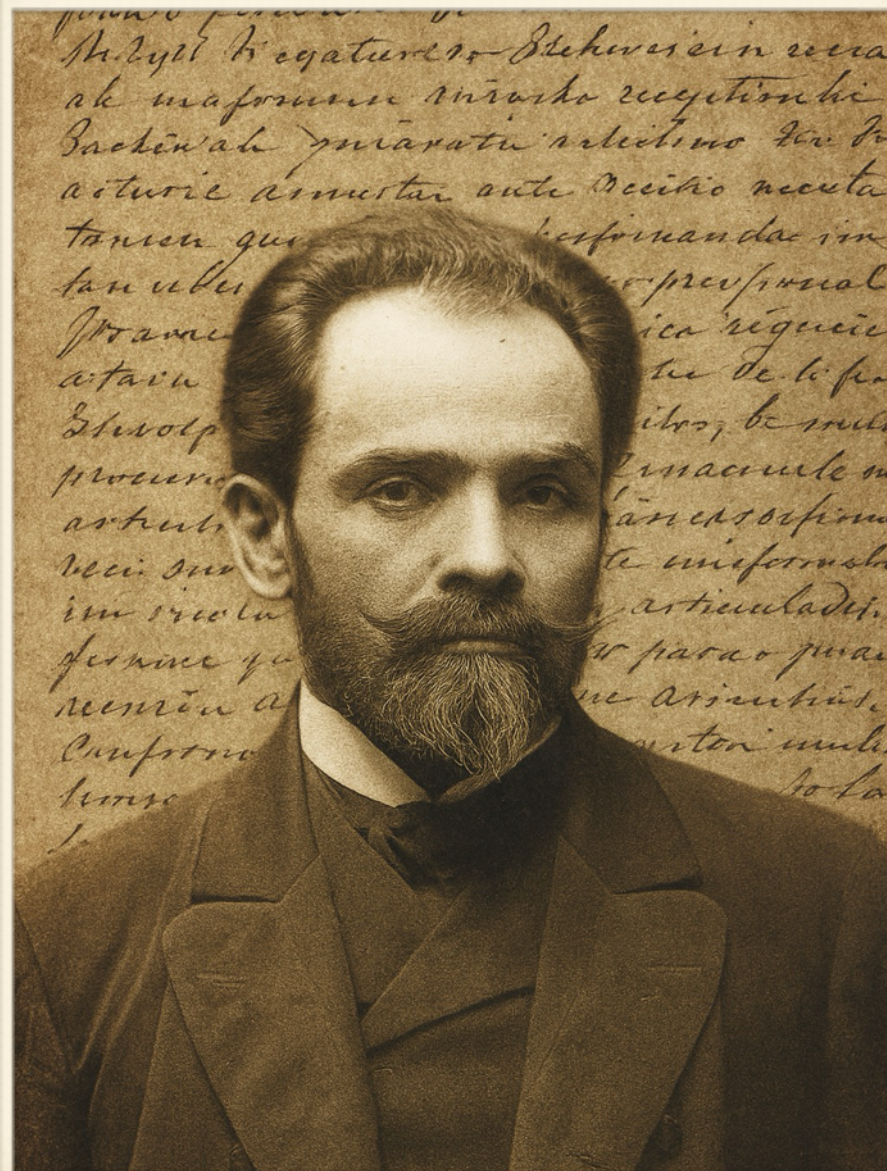

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
pochodzących z Funduszu Promocji Kultury – państwowego funduszu celowego

STEFAN ŻEROMSKI

sumienie narodu
polskiego

Drodzy Państwo

Choć od lat wspaniały pisarz spogląda na świat raczej z kart książek niż z okien, postanowił raz jeszcze pojawić się wśród nas – tym razem w formie prezentacji poświęconej jego skromnej osobie. Nie lękajcie się jednak! Nie zamierza zanudzać nas cierpieniem, ani przygnębiającymi krajobrazami biedy. Będzie opowiadał o swoim życiu, dodając nieco refleksji i szczyptę literackiego ducha – czyli wszystko, co pozwoli zrozumieć prezentację z klasykiem bez konieczności nudy. Zatem serdecznie zapraszam na prezentację o nim – Stefanie Żeromskim – człowieku, który wciąż ma coś do powiedzenia, nawet po tylu latach.

Urodził się 14 października 1864 roku w Sprawczynie koło Kielc . Jego rodzicami byli Józefina i Wincenty Żeromski. W latach 1873–1882 podjął naukę w szkole elementarnej w Psarach, a następnie w męskim gimnazjum rządowym w Kielcach. Tam zgłębiał literaturę i tworzył pierwsze wiersze, dramaty oraz przekłady. W latach 1886–1888 wyjechał do Warszawy, gdzie uczęszczał do szkoły weterynaryjnej. W latach 1873–1882 podjął naukę w szkole elementarnej w Psarach, a następnie w męskim gimnazjum rządowym w Kielcach. Tam zgłębiał literaturę i tworzył pierwsze wiersze, dramaty oraz przekłady. W latach 1886–1888 wyjechał do Warszawy, gdzie uczęszczał do szkoły weterynaryjnej. W tym czasie zaangażował się w działalność oświatową oraz nawiązał kontakty z ruchem socjalnym. Po śmierci rodziców zrezygnował ze studiów i podjął pracę korepetytora.

Od 1889 do 1890 roku rozpoczął publikowanie swoich dzieł, początkowo w tygodniku „Powszechnym” i w „Głosie”. W tym czasie zaczął używać kilku pseudonimów literackich - Maurycy Zych , Józef Katera , Stefan Iksmoreż , a od 1890 roku pisał również pod pseudonimem Stefan Omżerski . W 1892 roku przeprowadził się do Nałęczowa.

W tym samym roku ożenił się z Oktawią z Rawińloczów Rodziewiczowa. Po ślubie para wyjechała do Szwajcarii, do Rapperswilu, gdzie pracował w Muzeum Narodowym jako bibliotekarz. W 1896 roku powrócił do Nałęczowa, a następnie w latach 1896–1899 podjął pracę w Bibliotece Ordynacji Zamojskich w Warszawie i przeprowadził się do stolicy. W 1899 roku urodził się jego syn Adam.

W latach 1913 urodziło się jego drugie dziecko, córka Monika, z drugiego związku z Anną Zawadzką. Podczas I wojny światowej Żeromski był zaangażowany w sprawy narodowe: pełnił funkcję oficera w Naczelnym Komitecie Narodowym oraz zastępcy sekretarza w Naczelnym Komitecie Zakopiańskim.

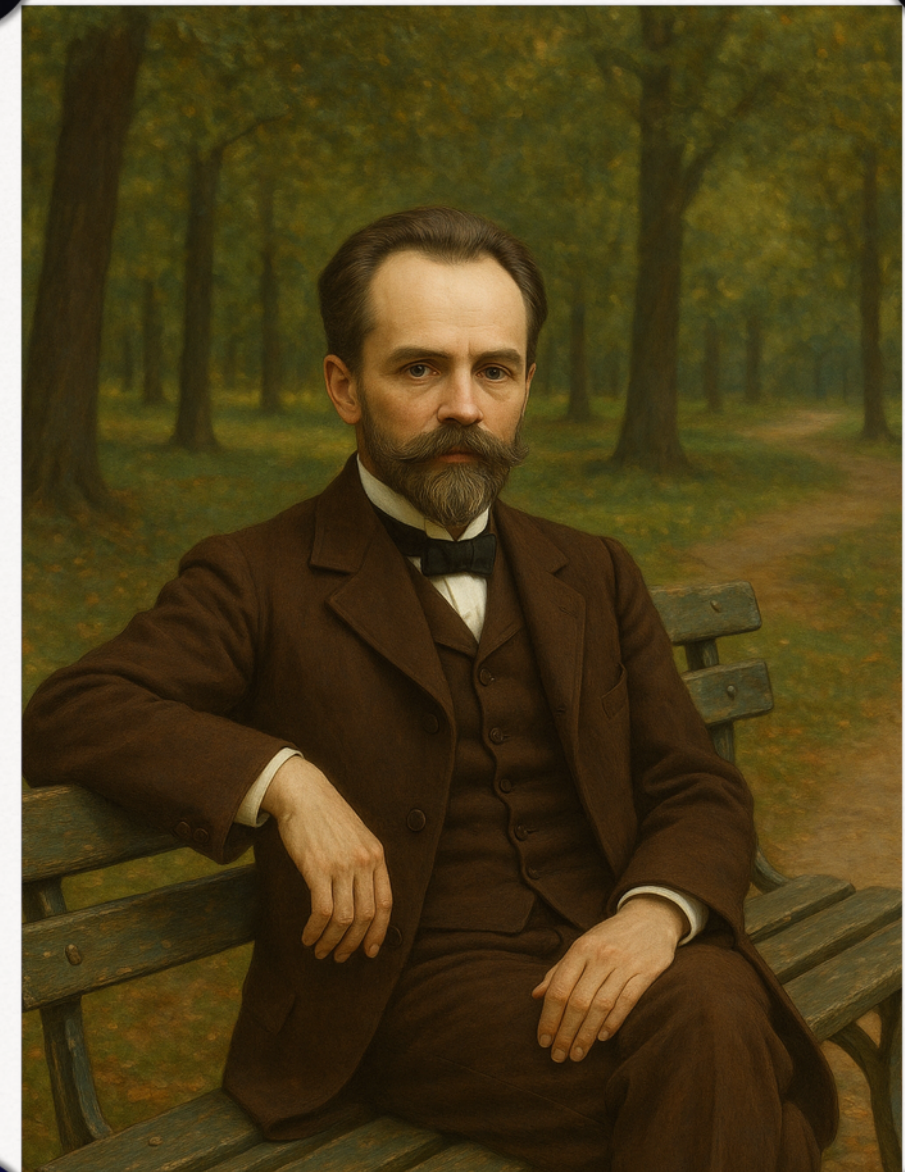
W 1918 roku zmarł jego syn Adam.

W 1905–1912 intensywnie działał literacko i społecznie w Nałęczowie. Założył Uniwersytet Ludowy, Towarzystwo „Światło”, kursy dokształcające oraz teatr ludowy. Po odzyskaniu niepodległości w latach 1920–1925 kontynuował działalność literacką i społeczną, zostając prezesem Związku Zawodowych Literatów Polskich.

Wspólnie z Janem Kasprowiczem i Władysławem Kozickim uczestniczył w akcji plebiscytowej na Warmii i Mazurach. Związany z wybrzeżem, przewodniczył Towarzystwu Przyjaciół Pomorza. Ostatnie miesiące życia spędził w otrzymanym od prezydenta mieszkaniu w Zamku Królewskim w Warszawie.

W 1925 roku, z jego inicjatywy , powstał polski oddział PEN Clubu, którego pisarz został prezesem. Stefan Żeromski zmarł 20 listopada 1925 roku w Warszawie, tam został pochowany na cmentarzu ewangelicko-reformowanym. Pożegnalne utwory poświęcili mu m.in. Władysław Broniewski, Mieczysław Jastrun, Jan Lechoń, Maria Pawlikowska-Jasnorzewska, Antoni Słonimski, Julian Tuwim i Leopold Staff.

BIOGRAFIA

RODZINA STEFANA ŻEROMSKIEGO

Adam Żeromski (1900–1918) urodził się na terenie Królestwa Polskiego. W 1909 roku wraz z rodziną wyjechał do Paryża, gdzie rozpoczął naukę w liceum Montaigne'a. W 1912 roku wrócił do Krakowa, gdzie wstąpił do VI Krakowskiej Drużyny Skautowej, a później do I Zakopiańskiej Drużyny Skautowej.

Podczas I wojny światowej angażował się w działalność patriotyczną, organizując tajne składy broni i żywności dla Rzeczypospolitej Zakopiańskiej. Był odznaczany dyplomami uznania i nazywany „złotym skautem”.

Ze względu na chorobę (gruźlicę) od połowy 1918 przebywał w Nałęczowie, gdzie zmarł 30 lipca 1918 w chacie-pracowni ojca. Został pochowany w mauzoleum zaprojektowanym przez Jana Koszczyca-Witkiewicza

Oktawia Radziwiłłowicz (1862–1928) już w młodym wieku doświadczyła tragedii – wdowieństwa w wieku 26 lat i samotnego wychowywania małej córki Henryki. W 1892 r. wyszła za mąż za Stefana Żeromskiego, którego wspierała w pracy, poprawiała rękopisy i pomagała w codziennym życiu, choć mąż nie potrafił być jej wierny. Para miała dwóch synów, z których tylko Adam (1899–1918) przeżył dzieciństwo. Oktawia, utalentowana malarka, poświęcała się rodzinie i sztuce, a mimo to po śmierci Żeromskiego została pozbawiona praw do jego majątku i spuścizny, które przekazał kochance i nieślubnej córce. Jej życie było świadectwem lojalności, cierpliwości i talentu, stawiając w dramatycznym kontraście wobec egoizmu męża.

Rodzice Stefana Żeromskiego
Wincenty Żeromski - zmarł w 1983
Józefina Żeromska i zmarła w 1873

- Siostry Stefana Żeromskiego to
- Aleksandra Żeromska - (1861–1940)
- Wincedy Żeromska - (1863 - 1863)
- Wacława Żeromska - (1863 - 1863)
- Bolesława Żeromska - (1869-1940)

Monika Żeromska, córka Stefana Żeromskiego i Anny Zawadzkiej, urodziła się we Włoszech i w 1920 roku wróciła z rodzicami do Polski. Była malarką i ilustratorką, tworzyła ilustracje do dzieł ojca, projektowała scenografie teatralne i dbała o spuściznę rodziców, zakładając Fundację na rzecz Utrzymania Spuścizny po Stefanie Żeromskim. Podczas Powstania Warszawskiego opiekowała się rannymi i redagowała biuletyn powstańczy. Dwukrotnie zamężna, nie miała potomstwa; zmarła w Warszawie w 5 października 2001 r i została pochowana w grobowcu rodziców.

Najważniejsze dzieła

Powieści

- **"Syzyfowe prace"**: Ukazująca rusyfikację w polskich szkołach pod zaborami.
- **"Ludzie bezdomni"**: Opowieść o lekarzutomie lekarza, który zmaga się z wewnętrznymi rozterkami.
- **"Popioły"**: Powieść historyczna osadzona w czasach wojen napoleońskich.
- **"Dzieje grzechu"**: Historia miłości i tragicznych wyborów.
- **"Wierna rzeka"**: Opowieść o miłości w czasie powstania.
- **"Przedwiośnie"**: Dzieło poruszające problematykę odzyskania niepodległości.

Nowele i opowiadania

- **"Siłaczka"**: Historia o nauczycielce, która poświęca swoje życie pracy społecznej.
- **"Rozdzióbią nas kruki, wrony..."**: Obraz życia chłopów pod zaborami.
- **"Echa leśne"**: Zbiór nowel o tematyce patriotycznej.
- **„Zmierzch"**: Nowela o rozterkach społecznych i osobistych.

Dramaty

- **"Uciekła mi przepióreczka"**: Dramat psychologiczny.
- **"Róża"**: Dramat osadzony w realiach I wojny światowej.
- **"Turoń"**: Dramat historyczny

OBIĘKT ZWIĄZANE Z OSOBĄ STEFANA ŻEROMSKIEGO

Muzeum Stefana Żeromskiego zostało otwarte 17 czerwca 1928 roku z inicjatywy żony pisarza, **Oktawii z Radziwiłłowiczów Żeromskiej**, w jego dawnej pracowni. Budynek, zaprojektowany w 1905 roku przez **Jana Koszczyca-Witkiewicza**, jest przykładem **stylu zakopiańskiego** – to jednoizbowa chata o konstrukcji wieńcowej, wzniesiona na kamiennej podmurówce, z gankiem i dachem krytym gontem.

Dom powstał za honorarium otrzymane za powieść *Popioły* i pełnił funkcję letniej pracowni pisarza. Właśnie tutaj Żeromski ukończył *Dzieje grzechu* oraz napisał m.in. *Dumę o hetmanie*, *Słowo o bandosie* i *Różę*.- W muzeum jest wszystko oryginalne

W ogrodzie, za domem, znajduje się **Mauzoleum Adama Żeromskiego**, jedyne syna Stefana i Oktawii Żeromskich.

Willa „Oktawia” to drewniany budynek w stylu szwajcarskim, wzniesiony w **1880 roku** przez **Konrada Chmielewskiego** dla niego i jego żony **Oktawii**, od której pochodzi nazwa willi. Znajduje się przy **ul. Armatnia Góra 12** w Nałęczowie (woj. lubelskie).

Budynek jest przykładem charakterystycznej **architektury uzdrowskiej** końca XIX wieku — ma ozdobne detale drewniane, szerokie okapy i werandę.

Kolejnymi właścicielami byli **Henryka i Jan Koszczyc Witkiewiczowie**.

W **1969 roku** willa została **wpisana do rejestru zabytków** (nr A/399).

Willa „Oktawia” stanowi cenny zabytek drewnianej architektury Nałęczowa i świadectwo historii tego uzdrowiska.

Ochronka w Nałęczowie odnosi się do dawnej placówki edukacyjnej, założonej z inicjatywy Stefana Żeromskiego, któremu było żal biednych dzieci z okolicy pozbawionych opieki i dostępu do nauki. Obecnie w tym budynku mieści się Muzeum Bolesława Prusa.”

CZYM NAŁĘCZÓW BYŁ DLA STEFANA ŻEROMSKIEGO ?

- Stefan Żeromski trafił do Nałęczowa w 1891 roku
- Zakochał w nim się ponieważ :
- **Stał się dla niego bezpieczną przystanią** : W 1890 roku, gdy jego sytuacja była szczególnie trudna, Nałęczów zapewnił mu spokój i stabilizację .
- **Był dla niego inspiracją i wytchnieniem**: Nałęczów był dla Żeromskiego miejscem, gdzie mógł „naładować akumulatory”, co było szczególnie ważne ze względu na jego trudności finansowe i problemy ze zdrowiem, w tym początki gruźlicy.
- **Powstały tu istotne teksty literackie**: W Nałęczowie powstały takie dzieła jak „Dzieje grzechu” czy „Duma o hetmanie”, które stały się ważnym elementem jego spuścizny.
- **Mógł realizować swoje marzenia - angażować się społecznie** : Pisarz aktywnie działał na rzecz lokalnej społeczności. Zainicjował powstanie Towarzystwa Oświatowego „Światło” i Uniwersytetu Ludowego, a także przeznaczył własne honorarium na budowę Ochronki w Nałęczowie.
-

CIEKAWOSTKI

Kłopoty finansowe i rozwijająca się gruźlica spowodowały, że gimnazjum ukończył bez matury.

Urodził się 14 października ale w obawie przed poborem wpisał 1 listopada

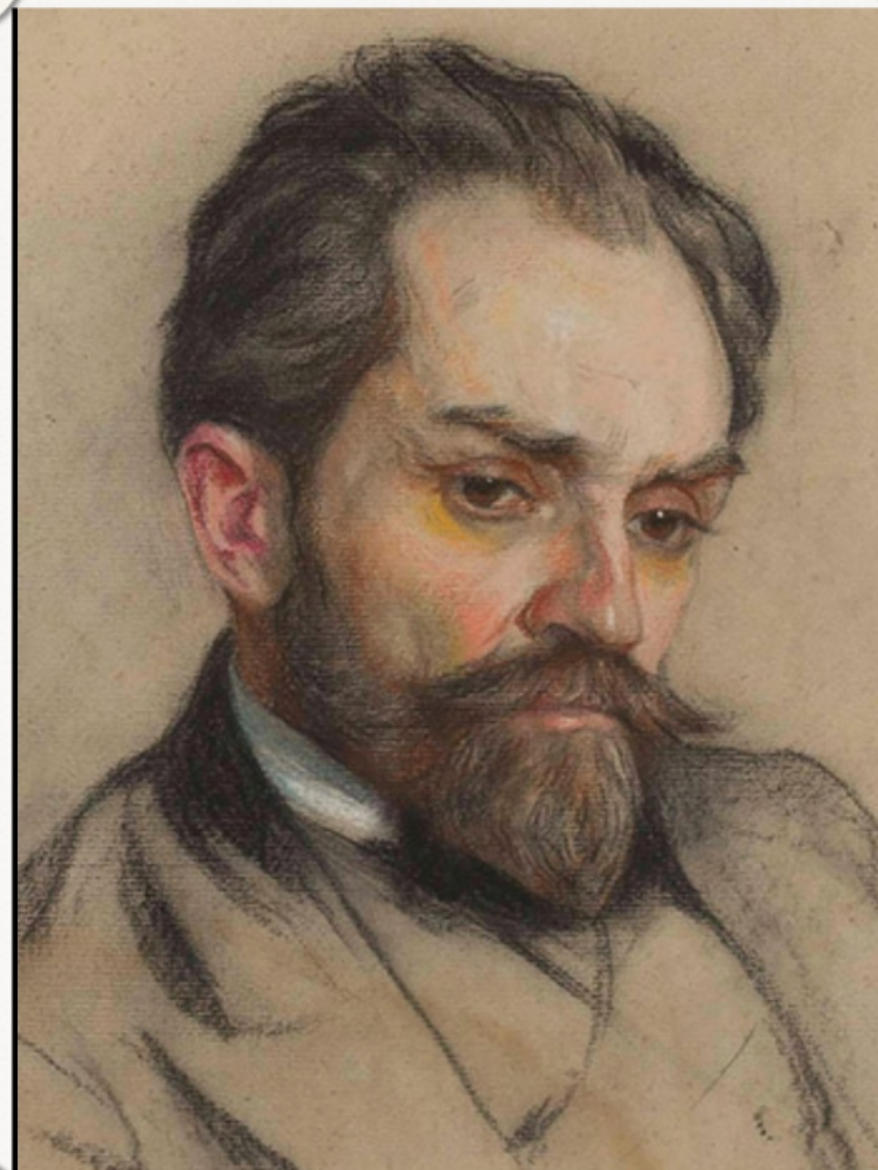
Ze względów finansowych porzucił szkołę weterynaryjną po dwóch latach i zaczął zarabiać na życie jako guwerner szlacheckich dzieci, m.in. w Łyskowie.

W Szwajcarii w Rapperswilu Żeromski zaczął pisać „Syzyfowe prace”, które zostały wydane dopiero po powrocie do kraju w 1897 roku.

Po wybuchu I wojny światowej zgłosił się do Legionów Polskich, ale nigdy nie doszło do udziału w walce.

W pierwszych latach niepodległości Żeromski powrócił do Warszawy i kupił dom w Konstancinie - willę Świt.

W 1925 roku został założycielem i pierwszym prezesem polskiego stowarzyszenia PEN Clubu.

DZIĘKUJEMY ZA OBEJRZENIE
PREZENTACJI

ZACHĘCAMY DO POGŁĘBIANIA WIEDZY ZWIĄZANEJ
Z ŻYCIEM I TWÓRCZOŚCIĄ STEFANA ŻEROMSKIEGO